

«Виборець має впливати на шанси кандидатів»

Народний депутат
Олег Зарубінський
про двічників при владі,
мільні бульбашки і нову
філософію виборів

Розмову веде **Олена ГУТЯНСЬКА**

До парламенту Олег Олександрович Зарубінський прийшов з посади завідувача університетської кафедри політології. Шосте скликання у його житті – третє. За час роботи у Верховній Раді в нього не лише народилися нові законопроекти, а й сформувалося особисте бачення багатьох суспільних проблем і шляхів їх вирішення.

– Пане Олегу, хотілося б розпочати нашу розмову з дуже актуальної теми. Голова Верховної Ради Володимир Литвин не раз заявляв про неприйнятність наявної виборчої системи. Яку саме виборчу систему особисто ви і ваша політична сила запропонували б народові України для адекватного відображення його волі?

– Я поставив би питання ширше. У нас сама філософія формування влади сьогодні не є адекватною тим викликам і ризикам, що існують у суспільстві – і не лише українському. Що я маю на увазі? На відміну від тих країн, що традиційно вважаються просунутими, розвиненими, цивілізованими, де фактично наявна еліта і все населення сприймає її саме як еліту по праву, у нас елітою «себе назвали» і формування такої еліти відбувається доволі неприродно.

Зроблю невеличкий відступ. Мені взагалі здається, що ми більше говоримо про парламентаріїв, забуваючи про

депутатів місцевих рад. Але ж депутати міської, районної, обласної ради сьогодні наділені такими практичними повноваженнями, які депутатам Верховної Ради й не снилися. Адже розподіл землі, всі конкретні грошові питання, пов'язані з комунальним майном (кому воно переходить, кому здається в оренду, як з оренди переходить у власність, як відбувається перепрофілювання), сьогодні перебувають у віданні місцевих депутатів. Але про них сором'язливо мовчать, а журналістська братія весь свій запал обрушує на парламентаріїв. Часто – заслужено. Тим часом на місцях тихо роблять свою абсолютну конкретну справу. І всі про це

знають. Скажімо, про те, яким чином розподіляються ласі шматки в містах – у різних містах, навіть мільйонниках. У будь-якому обласному центрі земля – це дуже дорога річ. Хто приймає рішення щодо цієї землі? Верховна Рада? Президент України? Ні, місцеві депутати та мер.

Отже, я волів би говорити про проблеми у формуванні влади взагалі – як представницької, так і виконавчої. Конкретний приклад. Що таке Секретаріат Президента України? Це є влада? Безумовно. А от які її функції, мені незрозуміло. Я вмикаю телевизор і весь час бачу, як один із заступників Віктора Балого повчає депутатів, виконавчу владу, всіх

і вся, як жити. Я хочу запитати: а хто ви такі? От у мене на столі лежить Конституція. У ній навіть таке поняття, таке словосполучення, як «секретаріат президента» чи «адміністрація президента», відсутнє. Там сказано, що президент у межах своїх повноважень має право на створення консультативно-дорадчих органів. Отже, Секретаріат Президента – це консультативно-дорадчий орган. Я звертаюся до шановних глави Секретаріату, заступників: консультуйте президента, радьте йому, а він уже робитиме офіційні заяви. Адже інститут президента – це не інститут його радників і консультантів. Тим часом на практиці вони сьогодні мають ледве не безмеж-

ну владу, вирішують будь-які питання і при цьому абсолютно ні за що не відповідають.

Виходить один із заступників очільника СП і говорить, що в парламенті сьогодні немає освічених людей тощо, забувши при цьому, що сам він свого часу потрапив до парламенту з посади сільського вчителя історії. Я вважаю, що процеси формування влади в нас є порочними в цілому, а не тільки стосовно депутатського корпусу. Сірість завжди відтворює сірість. І сірість ця нахабна, войовнича, агресивна, зверхня, вона всіх критикує, а сама ні за що не відповідає. Це ненормальне явище, яке веде до деградації суспільства. Воно дискредитує людей, адекватних поняттю «еліта». Сірість не хоче, аби такі люди були. І все робить для того, щоб морально їх знищити.

Я скажу зараз одну річ, і не тому, що сам завжди був відмінником: не може бути влади двічників. Якщо людина в школі, у вишій була двічником або трічником (для мене це те саме), вона відповідно поводить, бо не має загальної культури, не має широкої освіти, не може бути тим, що в цивілізованому суспільстві називається «вершки». І, певна річ, не є і бути не може інтелектуальною елітою. На одному з телеканалів я запропонував журналістам провести своєрідне розслідування: хай галасливі політики в різних гілках влади принесуть не тільки свої дипломи, а все-таки знайдуть і покажуть...

– **...шкільний атестат?**

– А чому ви смієтеся? Так, і атестат також. Адже людина в 17 років виходить у доросле життя, і якщо вона не знає ані історії, ані літератури, якщо вона погано розбирається в біології, не хоче і не може всього цього знати, чи здатна вона в такому разі бути зразком для інших? Це є еліта? Це не є еліта. Тому я й запропонував журналістам: хай усі наші достойники (я особисто готовий це зробити) покажуть не тільки дипломи, куплені чи не куплені, у тому числі кандидатів і докторів наук, а вкладиші до дипломів, до атестатів, де прописані їхні оцінки. І тоді все стане зрозуміло.

Отже, я стверджую: сьогодні ми маємо владу двічників. Про це свідчить дуже багато, зокрема – рівень культури, рівень цитування, неадекватне вико-

ристання іншомовних слів, не кажучи вже взагалі про знання мови.

– **Я вам нагадую, що взагалі-то ми говоримо про вибори. Що можна в таких реаліях зробити шляхом внесення змін до виборчої системи?**

– На мій погляд, має бути змінена сама філософія виборчої системи. Я зараз абсолютно не готовий сказати, що слід застосувати одну з понад 20 систем, які передбачають так звані відкриті списки. У світі немає навіть двох країн з однаковою виборчою системою – у кожній свої нюанси. Тому я волію говорити про ключовий аспект. Про те, навколо чого оці нюанси мають розроблятися, від чого треба відштовхуватись. Сьогодні виборець, який хоче проголосувати за певну партію, не може вплинути на розташування кандидатів у її списку, на їхні шанси бути обраними до парламенту. Ось у чому сутність нинішньої виборчої системи...

– **А що пропонуєте ви?**

– Я пропоную запровадити в Україні систему, за якої, прийшовши на виборчу дільницю, я мав би можливість вплинути на те, хто персонально пройде до парламенту. А отут, як я вже сказав, існує понад 20 різних варіантів. Треба все уважно проаналізувати, а не влаштувати кавалерійську атаку, бо так можна серйозно помилитися.

Щодо варіантів. Є відкрита пропорційна виборча система з регіональними списками, тобто за певного кандидата голосують тільки виборці конкретного регіону. Ця система має плюси. Депутат стає «прив'язаним» до певного регіону, повинен з ним працювати, нести відповідальність і т. ін. Але ж є і мінуси. Така система може знову призвести до домінування людей, які перед виборами кластимуть газові труби, а після виборів їх забиратимуть. Небезпека полягає в тому, що люди в регіонах, які розчаровані і нікому вже не вірять, обиратимуть просто «гривню в кишені».

Є інший варіант – відкриті списки загальнонаціонального рівня: за кандидата від тієї чи іншої політичної сили голосує вся країна. Тут є певні технологічні мінуси, але в сутнісному плані я бачу плюси: у парламенті мають бути кращі й відомі люди країни, які чогось досягли, довели свою спроможність, знають, ➔

що таке законодавство, обізнані в політології, юриспруденції, економіці і працюватимуть не на рівні укладача труб і «вибивача» дороги в районні (чим, до речі, зобов'язані займатися районні депутати), а здійснюватимуть ключову функцію парламенту, якої не здійснюють депутати жодного іншого рівня, – законодавчу.

Тому для мене найголовніше, аби виборець міг впливати на шанси кандидатів від тієї або іншої політичної сили, за яку голосує (він має їх ранжувати), і водночас аби ми не повернулися до ситуації, коли в парламенті опиняться грошові мішки місцевого, регіонального значення, які просто купуватимуть округ.

– Завдання зрозуміле. Але хто і яким чином має виробити відповідний механізм? І чи не треба це робити терміново?

– Я не знаю, що таке терміново. Все, що робиться терміново, робиться погано. Терміново з огляду на можливі дострокові вибори? То я, наприклад, не вважаю, що сьогодні вони бодай комусь потрібні. На мій погляд, формування виборчої системи – це є серйозний процес, який не повинен мати нічого спільного з махновщиною, бо будуть ті самі помилки, які є сьогодні, або ще й більші. Це має бути справді так, як запропонував Володимир Михайлович Литвин: формується серйозна робоча група, до якої входять представники всіх фракцій, фахівці-теоретики з виборчого права, а також практики, що розуміють, як технологічно формуватиметься і діятиме ця система.

– І все це – під егідою парламенту?

– Безумовно. Ніхто інший не може і не повинен очолити цю роботу. Саме парламент має схвалити напрацювання створеної групи, всебічно їх обговоривши, і, зваживши на результати, прийняти ті чи інші законодавчі норми.

– І ви вірите, що цей парламент зможе прийняти...

– Коли мені кажуть: парламент поганий, парламент неякісний, я питаю: а звідки ви це знаєте? Ви що, знаєте, як я працюю? Чому в нас весь час колективна відповідальність? Це – пережитки казна-чого! Я кажу: моє прізвище Зарубінський. Мене знають колеги, є сайт ВР. Будь ласка, зайдіть на цей сайт, знайдіть

прізвище: За-ру-бін-ський. Там є виступи народного депутата, законопроекти народного депутата, запити народного депутата, поправки народного депутата і т. ін. Послухайте мої виступи: чи вони про космос чи вони про нагальні питання? Тобто я хочу, аби кожен відповідав за себе. Я хочу, щоб я відповідав за себе. І щоб те, що когось у парламенті не буває роками, що хтось елементарно три слова до купи скласти не може і не знає, що таке законопроект і як його писати, не переносили на мене. Хай критикують особисто мене. І тут я переходжу до моєї політичної сили. Я не знаю, як реагуватимуть на пропозиції щодо зміни виборчої системи представники інших фракцій, але я знаю, що Блок Литвина сповідує ту філософію, про яку я сказав: виборець має ранжувати депутатів. Про те, чи піде на це БЮТ, чи підуть на це комуністи або «регіонали», я пропоную запитувати в них.

– Як ви ставитеся до можливості перерозподілу повноважень між прем'єром і президентом ще до проведення президентських виборів? І як це зробити?

– Якщо робити це докорінно, треба вносити зміни до Конституції. Однак багато проблем виникають не тому, що недосконала Конституція, і не тому, що недосконала існуюча система розподілу повноважень (хоча вона, безперечно, недосконала), а тому, що й існуюча Конституція не виконується.

А проблеми дуже серйозні. Приміром, уряд не може формуватися з двох

«Коли в мені починається боротьба між «емоціо» і «раціо», я завжди намагаюся знайти раціональні аргументи, щоб мій емоційний вибух не призвів до контрпродуктивних дій»

джерел, бо внутрішня конкуренція в самому складі Кабміну є контрпродуктивною. Сьогодні уряд є продуктом, який формується з двох джерел. Міністр закордонних справ, міністр оборони, як відомо, згідно з Конституцією, пропонуються президентом і вважаються його квотою, решту подає парламент, президент претендує і на правоохоронні органи... Такого не має бути. Це тільки один приклад серйозної колізії. Однак я не

перебільшував би значення цих питань. У Британії взагалі немає конституції. Але там є культура, там є правові традиції. А якщо чи президент, чи прем'єр, чи ще хтось апіорі шукає не те, як виконати вимогу Конституції, а як знайти шпарину, щоб її обійти, то хоч би що ви написали в Основному Законі, хоч би які зміни внесли, за таких очільників, які не мають внутрішньої правової культури, розуміння того, що мусить бути певне табу, якого порушувати не можна, жодні зміни не допоможуть. Можливо, я – максималіст (не фантаст, а саме максималіст), але вважаю: допоки в перших кріслах держави не з'являться люди з високим рівнем освіти та освіченості, культури і культурності, про якісь серйозні зміни годі й говорити: знайдуть шпарини і в змінній Конституції.

– І скільки, на вашу думку, нам цього чекати – у нашій ситуації, коли «борьба с борьбой борбуется»?

– Знаєте, я не сказав би, що дуже довго. Сьогодні відбувається протверезіння людей. Вони бачать, що багато тих, за кого вони віддавали чи хотіли віддати голоси, просто не варті того. І ще один, дуже важливий, момент. Я хотів би, аби наші громадяни оцінювали людей не за обіцянками, а за конкретними результатами їхньої роботи. От зараз з'являються мильні бульбашки. Не називатиму прізвищ – ці обличчя не сходять з екранів. Отака «мильна бульбашка» каже нібито розумні речі, вчить усіх, як жити, а я знаю життєвий шлях цієї людини (деякі з них при владі з пелюшок): була на цій посаді – нуль цілих нуль десятих результату, на цій – узагалі мінус десять, а на цій робила такі помилки, за які в іншій країні викинули б не вагаючись... Тому сьогодні є небезпека отих «мильних бульбашок». Але також її не треба перебільшувати: мильну бульбашку можна роздуть до великих розмірів, вона навіть підніметься під стелю, але ж потім неодмінно лусне. І я вірю: люди невдовзі остаточно зрозуміють, що мають віддавати свої голоси за кандидатів, гідних свого народу.

– У контексті того, що ви говорите, постає проблема поінформованості громадян стосовно тих, за кого їм пропонують відда-

ти голоси. Виходить, що значних змін має зазнати медійна політика, щоб на перший план виходили не смажені факти, не замовний компромат на того чи іншого кандидата або, навпаки, солодкі різдвяні казочки про його часто-густо надумані чесноти, а об'єктивна розповідь про його реальні справи і досягнення... Це дуже серйозне перестроє завдання для четвертої влади, якщо вона хоче змінити на краще владу першу.

– Я маю серйозні претензії до журналістів, бо вони здебільшого прагнуть подати інформацію скандального характеру. Але ж будь-який журналіст, маючи доступ до інформації, може об'єктивно і неупереджено оцінити ту чи іншу людину. Якщо йдеться про депутата, повторюю: відкрийте портал Верховної Ради, подивіться на законодавчі ініціативи того чи іншого депутата, розкрийте сут-

ність цих ініціатив, подивіться, які запити він робить, чому вони присвячені – якомусь бізнесу чи людям. Чому замість цього треба розповідати про те, що якась «мильна бульбашка», десь перебуваючи, щось там сказала? Та байдуже, що вона сказала. Покажіть, що вона зробила! Подивіться на життєвий шлях людини, подивіться, на яких посадах і скільки часу вона була (півроку чи три місяці?). Одне слово, на мій погляд, журналісти сьогодні можуть зробити набагато більше, ніж вони роблять, для того, щоб на реальному, правдивому фактажі донести до масової свідомості інформацію про те, хто є хто.

– Ще одне, болюче, питання – з приводу коаліції...

– А чому болюче? Я взагалі не вважаю його болючим.

– Бракує стабільності, весь час немає впевненості, що вистачить голосів...

– Якщо зважити на шальках терезів – коаліція чи парламент... Я парламентарій уже третього скликання. Свого часу не було ніякої коаліції, але парламент нормально працював. У нас перебільшують значення коаліції. І роблять це якраз ті, хто на даний момент не в коаліції. Тому що вони хочуть повернутися до державних ресурсів, до влади. Коаліція створюється для того, аби працював уряд. Уряд працює. Безумовно, краще, коли він має залізобетонні 226 голосів, але це не так часто буває і в інших країнах. Якщо за ті чи інші рішення голосують, як це зараз є, по 300–350–400 депутатів, то питання коаліції – штучне. І ще один дуже важливий момент. Коли Партія регіонів назвала себе опозицією, вона тим самим засвідчила, що є коаліція. Бо опозиція має бути до когось.

– Дехто все-таки дуже хоче швидко розформувати коаліцію. Ратом до цього дійде, де буде місце Блоку Литвина?

– Ми входили до коаліції, не входили до коаліції – але завжди були там, де є інтереси людей. І там будемо. Формальні речі мене не цікавлять. Для нас наше обличчя, сприйняття нас людьми набагато важливіше за все інше.

– Поговорімо про обличчя. Ваша фракція відрізняється від усіх. Я жодного разу не бачила, щоб «литвинівці» блокували трибуну або щитову, поводитися агресивно, когось образжали або тішилися, обливши колегу багном. Виходить Катерина Тимофіївна Ващук, молитовно складає руки й каже: «Колеги, я вас благаю, проголосуйте за цей законопроект – він так потрібен селу». І всі ви поводитесь завжди спокійно, виважено, толерантно, хоча можна тільки уявити, які емоції киплять у вас усередині. Складається враження, що суцільна толерантність і розважливість – це спеціально сформований бренд Блоку Литвина. Як це досягається? І чи так само ви поводитесь усередині фракції, не «про людське око»?

– Дискусії в нас, ясна річ, бувають, але конфліктів і гострих суперечок на межі конфлікту (може, комусь це видається дивним) за півтора року, що ми в парламенті, я не пам'ятаю взагалі. Можливо, це особливість і специфіка наших депутатів, бо всі ми – люди, які відбулися і значною мірою є самодостатніми, вартими чогось і без депутатського мандата. Чому я кажу, що судити треба за результатами? Якщо ви починаєте біографію, послужний список кожного – можливо, знайдете відповідь на своє запитання. Візьміть, приміром, Валерія Олексійовича Баранова, який не один раз обирався мером Бердянська. Спитайте про ставлення до нього, до того, що він зробив для міста, і про ставлення до його наступника на цій посаді (його, здається, вже вигнали). Баранов завжди займався реальною роботою. Або візьміть Сергія Рафаїловича Гриневецького – досі кажуть, що кращого губернатора в Одеській області не було й не буде. І він також займався реальною справою.

– Але ж саме такі люди мають право на власну думку і можуть її жорстко обстоювати...

– Безумовно! Однак це люди, які в душі не є ані авантюристами, ані «шнурками». Вони ніколи не були «мильними бульбашками». І тому, очевидно, оця солідність (не за віком, а за вчинками) і продукує відповідний стиль поведінки. Якщо людина аферистично поводитися, якщо пробивала собі шлях прасками (ви розумієте, про що йдеться), то й надалі поводитиметься аналогічно. Що ж до емоцій, то їх і нам не бракує. Ви бачите, я зовсім не флегматик. Я сангвінік і серед своїх колег не знаю жодного меланхоліка. Але емоція має бути конструктивною. Тож коли в мені починається боротьба між «емоцією» і «рацією», я завжди намагаюся знайти раціональні аргументи, щоб мій емоційний вибух не призвів до контрпродуктивних дій. Дії мають бути продуктивними, тільки тоді вони ефективні. І це справді, якщо хочете, своєрідний бренд, особливість нашої фракції.

– І насамкінець: що у своїй законотвірчій діяльності ви вважаєте найбільшим успіхом?

– Я вам скажу, що мені вдалося тільки за останній місяць. Президент України нещодавно підписав мій особистий законопроект, за який Верховна Рада проголосувала абсолютною більшістю голосів. Йдеться про зміни до закону про трубопровідний транспорт, але про трубу там немає жодного слова.

– А про що?

– Я вам розкажу. У 2007 році, коли нашої фракції в парламенті не було, ВР п'ятого скликання ухвалила закон, що заборонив повну приватизацію всього

заборони приватизації житловий фонд. А це означає, що як мінімум 15 тисяч сімей тепер мають змогу отримати власність.

У першому читанні прийнято мій законопроект про створення системи профілактики і лікування раку молочної залози. Комітет готує його до другого читання. У першому читанні також проголосовано законопроект про механізм виплати коштів при народженні і вихованні дитини. З розробленим мною механізмом погодилася Верховна Рада.

– Чим цей механізм відрізняється від того, що діє сьогодні?

– Відрізняється суттєво. Гроші виплачуються не тільки при народженні дитини, а й у процесі її виховання. Адже мало народити дитину – її ще треба виховати. А для цього держава має допомагати сім'ї, щоб не народжували дитину заради грошей і не плодили безбачатків.

І ще один мій законопроект, проголосований у першому читанні, стосується впровадження в Україні, поряд із місячною зарплатнею, погодинної оплати праці – так, як це робиться у європейських країнах.

– Це все за один місяць?

– Так. А з минулих можу назвати законопроект, який я провів у вересні 2008-го, коли ще працював у паливно-енергетичному комітеті. Він стосується «зеленого тарифу». В Україні на сьогодні створені всі умови для розвитку альтернативної енергетики – такої як сонячна, вітрова, використання енергії

малих електростанцій на малих річках. Ми з колегами по комітету встановили спеціальний тариф для тих, хто починає створювати відновлювальні джерела енергії. На першому етапі такої діяльності цих людей стимулюватиме держава. Це – серйозне заохочення. Закон прийнятий, він набрав чинності і навколо цієї справи вже почався ажіотаж: дуже багато людей виявляють у цій сфері ділову активність.

– Пане Олегу, вашій працездатності і розмаїттю інтересів можна тільки позаздрити. Вам лише сорок н'ять, і я переконана: ви ще багато корисного зробите для людей. Дякую за інтерв'ю і щиро бажаю вам успіху в усіх ваших починаннях.

«Чому треба розповісти про те, що якась «мильна бульбашка», десь перебуваючи, щось там сказала? Та байдуже, що вона сказала. Покажіть, що вона зробила!»

майна газотранспортної системи. Правильно це? Правильно. Але вже потім до мене як до народного депутата прийшла купа звернень від людей, які працюють у цій системі, живуть у гуртожитках, відомчих квартирах, у малосімейках і не можуть приватизувати своє житло, бо під дію цього закону підпав і житловий фонд, що перебуває на балансі ГТС. Я цю проблему вивчив і вніс дуже маленький законопроект, яким зі згаданого закону виокремлюється і, отже, виводиться з-під